

Міністерство охорони здоров'я України

**Національний медичний університет
імені О. О. Богомольця**

П. С. Фліс

ОРТОДОНТІЯ

*Підручник для студентів вищих медичних
закладів освіти IV рівня акредитації*

НОВА КНИГА
Київ – Вінниця, 2007

УДК 616-089.23(075)

ББК 56.68я73

Ф 72

*Рекомендовано
Міністерством охорони здоров'я України
як підручник для студентів стоматологічних факультетів
вищих медичних навчальних закладів IV рівня акредитації.
Лист № 08.01-22/1780 від 12.07.2006 р.*

Авторський колектив:

П. С. Фліс – заслужений діяч науки і техніки України, академік УАН, завідувач кафедри ортодонції та пропедевтики ортопедичної стоматології НМУ імені О. О. Богомольця, д. м. н., професор

М. А. Омельчук – к. м. н., доцент кафедри ортодонції та пропедевтики ортопедичної стоматології НМУ імені О. О. Богомольця

Н. В. Ращенко – к. м. н., доцент кафедри ортодонції та пропедевтики ортопедичної стоматології НМУ імені О. О. Богомольця

І. Л. Скрипник – к. м. н., доцент кафедри ортодонції та пропедевтики ортопедичної стоматології НМУ імені О. О. Богомольця

С. І. Тріль – к. м. н., доцент кафедри ортодонції та пропедевтики ортопедичної стоматології НМУ імені О. О. Богомольця

Рецензенти:

В. І. Гризодуб – доктор медичних наук, професор, завідувач кафедри ортопедичної стоматології та ортодонції Харківського державного медичного університету;

М. П. Сисоєв – доктор медичних наук, професор, завідувач кафедри стоматології Кримського державного медичного університету імені С. І. Георгієвського.

П. С. Фліс

Ф 72 Ортодонція / Підручник для студентів вищих медичних навчальних закладів. – Вінниця: НОВА КНИГА, 2007. – 312 с.
ISBN 978-966-382-015-6

Підручник підготовлено згідно з програмою викладання ортодонції у вищих навчальних закладах IV рівня акредитації. Представлено нове визначення ортодонції як науки, методи дослідження, класифікації, етіологія, патогенез, клініка, діагностика, методи лікування та профілактики стійких аномалій і деформацій зубощелепного апарату.

Підручник підготовлено згідно з вимогами нового навчального плану МОЗ України 2003 року і нині діючої Програми вищих навчальних закладів IV рівня акредитації.

ББК 56.68я73

ISBN 978-966-382-015-6

© П. С. Фліс, Н. А. Омельчук, Н. В. Ращенко,
І. Л. Скрипник, С. І. Тріль, 2007
© НОВА КНИГА, 2007

Зміст

Зміст 3

Список скорочень 6

Передмова 7

Глава 1

Історія розвитку ортодонтії 9

Глава 2

**Морфофункціональна характеристика
зубощелепного апарату** 22

2.1. Поняття про норму в ортодонтії.....22

2.2. Фізіологічні види прикусу 23

2.3. Патологічні види прикусу 28

2.4. Розвиток зубощелепного апарату в
пренатальному періоді 28

2.5. Формування зубощелепного апарату в
постнатальному періоді.....30

2.6. М'язи обличчя.....35

2.7. Характеристика жувальної мускулатури
у дітей 37

2.8. Особливості будови скронево-нижньо-
щелепного суглоба у дітей різного віку.....42

2.9. Взаємозв'язок між формою і функцією
скронево-нижньощелепного суглоба 47

2.10. Прикус тимчасових зубів 49

2.11. Змінний період прикусу 53

2.12. Постійний період прикусу 59

2.13. Питання для самоконтролю і тести 61

Глава 3

**Клінічні методи обстеження пацієнтів із
зубощелепними аномаліями та
деформаціями** 63

3.1. Питання для самоконтролю і тести 72

Глава 4

**Допоміжні методи обстеження пацієнтів із
зубощелепними аномаліями та
деформаціями** 74

4.1. Антропометричні методи дослідження 74

4.1.1. Питання для самоконтролю і тести 87

4.2. Графічні методи дослідження.....88

4.2.1. Питання для самоконтролю і тести 91

4.3. Фотометричні методи дослідження 91

4.3.1. Питання для самоконтролю і тести 94

4.4. Рентгенологічні методи дослідження 95

4.4.1. Питання для самоконтролю і тести.....118

4.5. Методи дослідження функції жування 119

4.5.1. Питання для самоконтролю і тести 130

4.6. Методи дослідження функції мови	131
4.6.1. Питання для самоконтролю і тести	133
4.7. Методи дослідження функції ковтання	134
4.7.1. Питання для самоконтролю і тести	136
4.8. Методи дослідження функції дихання.....	137
4.8.1. Питання для самоконтролю і тести	138

Глава 5

Класифікації зубощелепних аномалій і деформацій	140
5.1. Питання для самоконтролю і тести	148

Глава 6

Основні методи профілактики і лікування зубощелепних аномалій і деформацій	151
6.1. Профілактичні методи лікування	151
6.1.1. Питання для самоконтролю і тести	159
6.2. Апаратурний метод лікування	161
6.2.1. Загальна характеристика ортодонтичних апаратів	161
6.2.1.1. Питання для самоконтролю і тести	188
6.2.2. Вплив ортодонтичної апаратури на тканини пародонту і скронево-нижньощелепний суглоб.....	189
6.2.3. Сили в ортодонтії.....	196
6.2.4. Етапи ортодонтичного лікування.....	201
6.2.4.1. Питання для самоконтролю і тести.....	202
6.2.5. Методи стимуляції ортодонтичного лікування	204
6.2.6. Хірургічні методи стимуляції ортодонтичного лікування	211
6.2.7. Питання для самоконтролю і тести	220

Глава 7

Етіологія, патогенез, клініка, діагностика, лікування та профілактика аномалій окремих зубів	222
7.1. Аномалії кольору зубів.....	223
7.2. Аномалії структури твердих тканин зуба	223
7.3. Аномалії форми зубів	225
7.4. Аномалії кількості зубів.....	226
7.5. Аномалії прорізування зубів.....	230
7.6. Питання для самоконтролю і тести	232

Глава 8

Етіологія, патогенез, клініка, діагностика лікування та профілактика аномалій положення окремих зубів	234
8.1. Вестибулярне положення зубів	236
8.2. Піднебінне положення зубів	238
8.3. Язикове положення зубів	240
8.4. Діастема	241
8.5. Повороти зубів навколо осі (тортоаномалії).....	243
8.6. Супраоклюзія та інфраоклюзія.....	244
8.7. Транспозиції зубів.....	245
8.8. Питання для самоконтролю і тести	245

Глава 9

Етіологія, патогенез, клініка, діагностика, лікування та профілактика дистального прикусу	248
9.1. Питання для самоконтролю і тести	257

Глава 10

Етіологія, патогенез, клініка, діагностика, лікування та профілактика мезіального прикусу	259
10.1. Питання для самоконтролю і тести	267

Глава 11

Етіологія, патогенез, клініка, діагностика, лікування та профілактика глибокого прикусу	270
11.1. Питання для самоконтролю і тести	277

Глава 12

Етіологія, патогенез, клініка, діагностика, лікування та профілактика відкритого прикусу	279
12.1. Питання для самоконтролю і тести	289

Глава 13

Етіологія, патогенез, клініка, діагностика, лікування та профілактика перехресного прикусу	290
13.1. Питання для самоконтролю і тести	297

Список літератури	298
--------------------------------	------------

Предметний покажчик	302
----------------------------------	------------

Додаток	305
----------------------	------------

Навчальне видання

*Петро Семенович Фліс
Микола Анатолійович Омельчук
Наталя Володимирівна Ращенко
Ірина Леонідівна Скрипник
Стефан Іванович Тріль*

Ортодонтія

Підручник

Українською мовою

Редактор: *О. В. Марчук*
Коректор: *Л. Я. Шутова*
Комп'ютерна верстка: *С. А. Олійник*

Підписано до друку 24.10.2006 р. Формат 84×108_{1/16}.
Гарнітура Таймс. Папір офсетний. Друк офсетний.
Ум. друк. арк. 32,7. Тираж 2000 прим. Зам. № 231

ПП “Нова Книга”

м. Вінниця, вул. Квятека, 20
Свідоцтво про внесення до державного реєстру видавців,
виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції
ДК № 2464 від 11.10.2006 р.
Тел. (0432) 52-34-80, 52-34-82 Факс 52-34-81
E-mail: newbook1@vinnitsa.com
www.novaknyha.com.ua

Віддруковано з готових діапозитивів на ПП “Коло”
82100, Львівська область, м. Дрогобич, вул. Бориславська, 8
Тел.: (03244) 2-90-60, 3-87-32, e-mail: kolo@isp-lviv.net